

(Fol. 80.)

de daer mede seggen en te kinnen geben / hoe datmen hem d'Olpe of het sweert daer te hays af gestraft heeft / daer sy in den eersten mede gesalft was geweest: en dit geslyct in 't openbaer booz alle man / dewelke dese hreemde factie siende / so verbaest en berispet staen als of men hen met eenen hamer booz 't hooft slooge / maer de gene die 't lijf of leven noch schouwen / die plegen slecht met woorden ontwijt te worden / dat is / om hant te seggen / so lange van sijne Officie / Benefitie of staet gesuspenderst / gestrooft en berooft te blijven / als den Paus belieft: als de sententie galesen en eenige nu gedegradeert of ontwijt zijn geworden / so aenbaert en ontfangt de Wereltlyke Ouerheid als sulke Patiënten die sterben moeten / en leide ter plaetsen waer datmense executere en van de werelt af van hante helpen wil / het gebuert d'wils dat sye woogen of de frotte toe douwen met een hoerde of bast / gelijc sy daer oude stabe / en also met een totten volke roepen / hoe dat de Patiënten nu in haer uiterste berou gekregen hebben / en totter Roomsse Kerke wederom behoert zijn / en daerom 't lper niet gebdeet en hebben. Alle de andere die niet en sterben / worden op dat poos wederom na de gebrukensse gebzacht / en des anderen daegs leimense eerst achter straden ontgegeefft of geslagen te worden: berstaet die gene die sulke pene op geleit is geweest / en vele van dese gegreffeide werden op Galapen berdoesen / of moeten haer leven lant noch gebangen en in eenigen doekeren put blijven siten / of ook nader hand (so sy noch iet koomen vernemen) swaerder straf lyden.

Ik ben wat langer in deser materie gebliben dan myne eerste booznamen wel geweest is / maer nade mael de brefe datmen de Synodus in de Nederlan den mede in voeren soude / wel een van de booznamen ste oorzaken is geweest van de booz-berhaelde en na- volgende troubles / heb ik dese sake wat byder ver- klaert / also de gemene man so wel Catholijc als Gereformerde / daer booz so seer verbaert waren.

Hier booz in 't tweede Boek is verhaelt dat in ver- seherden Provincien / Steden en plaetsen / de open- bare Predication by prohibie / en tot dat by syn Conink- lijke Majesteit anders soude werden geordonneert / toegelaten is geweest.

Verhalben eenige der booznaemste hoofden van die van de Gereformerde Religie bresende dat 't sel- de niet lang soude mogen duren / en dat by den Co- ning 't selde ten quaetsen soude werden beduit en ber- staen / grote neersichtigheid gezuikt hebben / so aen de Keur en Vorsten des Rijc als aen andere Potentaten en Heeren / om deselde te verhoilligen / dat sy-luiden souden willen by den Coning van Spagnien aensou- den / en booz hen-luiden bidden en intercederen / ten einde sijn Maj. soude gelieven de rigoreuse Plat- caten te niet te doen / op dat de Bloed-stortinge mocht te werden berrnijd / en dat sy-luiden in byden na haerder conscientien souden mogen leven / en also sy derhalben seer ernstig aen sommige Rijc-Vorsten aenschieden / so heeft enen Heerlijken en Dorstelijken persoon op hen-luiden berfoekt aen hem gedaen / daer op geantwoort in na- volgende manieren.

Wat de Geref- merde berhoekt bidden aen de buiten- landse Potentaten.

Copie rens lieff van een- licken en Dorstelijken persoon / aen eeni- ge booz- den van de Gere- formerde.

NAdien ik dan verfocht werde mijn beste te doen dat de Keur en Vorsten des Heiligen Rijc van der Duitser Natie, sich der saken so vele souden willen onderwinden, dat sy by de Koninklijke Majesteit van Spagnien door schriftelijc voorbiddinge, of anders, so hem best dochte, aenstonden, op dat de Bloed-stortinge vermydet, en de vervolginge der vromen Christenen afgekeert mochten worden, ben ik daer toe gansch willig, en wil des aen my niet laten gebreken. Maer ik beduchte dat als de Keur en Vorsten vernemen sulken dat de Kerk-dienaren en Predicanten der Nederlanden hen onder den name en titul der Ausburgse Confessie niet en willen begeben, sy-luiden meestendeel sich, of totter voor-biddinge niet haest vereenigen, of deselve niet met sulker ernst alst der saken hootdrufft is eischende, doen en sullen, also ons derhalven nu al van sommige genoeg kond geworden is, die

ons onse forge vermeren, wzer van gy genoegsaem Cope hebt hier by geleit.

Also staen wy deshalven by ons selve in twijffel, son- der te weten hoe dese kommerlijke tegenheid bequa- melijken geholpen, de voor-biddinge mer nut en vrucht te werk gebracht, en het beduchte ongeluk voor komen mochte werden, ten ware dat sich die luiden ten minsten op de Ausburgse Confession beriepen, want daer door souden de Keur en Vorsten der selver Confession sich deser landen als hare Gelovens genoten, met meerder ernst onderwinden, door intercession en voorbiddinge aen haren Heere den Koning in Spagnien, ook door vorderinge by de Keiserlijke Maj. en anders. So en soude die voorbiddinge niet alleen des te meer aensiens hebben, en beter zijn om hen voor te houden, maer souden ook de Crijgsluiden onder de Duitzen sich des te minder tegens die goede luiden ge- bruiken laten, also mochte daer door het oordeel en Bloedstortinge naer menscheijk vermoeden voorsien zijnde, noch metter hulpe Gods verhoed, het Rijke Christi meer en meer verbreid, en het getal der Gelo- vigen vermeerderd werden, daer ter contrarie sonder dit middel, de sake meer en meer in pericul staen soude, want yegelijk weet wel hoe seer hatelijken het Calvinismus is by de Keyserlijke Maj. selfs, en ook doorgaens by de Keur-Vorsten, Vorsten en Staten van der Ausburgse Confession; also ook dat die tegen-par- tijen uit dat selve eenige Articul, oorsake souden nemen, en de reine Leringe des Godlijken Woords in sulker voegen vervolgen, dat ook om dat selve eenige Artijckels wille, de Nederlanden niet alleen in sulken merkelijken pericul gestelt, maer ook het gansche werk der waerachtiger Christelijker Religien gescheurt, en de voortgange des heiligen Euangeliums versperret, en so vele ontalijke zielen, eensdeels door vervolginge van der waerheid afgeschrikt en eensdeels geheel en al van 't gehoor des Godlijken Woords verhindert sal werden, en achten wy 't daer door in den genen die sulc veroorfaken, meer voor een onbedachte hartneckig- heid, dan voor eenen Christelijken yver.

Wy raet de Geref- merde den rijtel van de Con- fessie van Ausburg te gebzaken.

Onder de Apostelen selve zijn in 't beginfel dispu- rationes gevallen, De observatione legis, en hoe wel dat Paulus over al geleert hadde dat de observatio legis niet nodig en was ter saligheid, so heeft hy sich nochtans doort aengeven Jacobi, en der anderen Apostelen voor den genen die tot Jerusalem gekomen waren, in den Tempel aldaer anders gelaten en getoont, alleenlijk om op dier plaetsen argenisse en weringe onder den Gelovigen te verhoeden. Also heeft ook de selve Sint Paulus tegens sijns selfs lere, Timotheus laten besnijden. Item heeft ook tot sijns selfs verlossinge als hy tot Jeru- salem gevangen werde, hem selven opentlijk voor een Phariseus bekend, om dies willen dat hy, gelijk al de Phariseen, de verrijnsenisse der doden geloofde, hoe wel hy anders door en door metten Phariseen niet eens en was.

Gemerkt dat nu sulc is, en de Christelijke liefde ver- eischt, dat die Leraers alles ad edificationem en tot ver- bredinge der Kerke Christi sullen belijden. En ook dit werk naer menscheijk vermoeden, ook naer wy 't sel- ve by ons overwegen, niet wel bequamelijk en kan ge- holpen worden, ten sy datmen sich op de Ausburgse Confession beroepe, so laten wy ons bedunken, dat sulc niet alleen met goeder conscientie van de Predi- canten in de Nederlanden wel souden mogen geschied- den, maer dat sy ook selfs uit Christelijke liefde, doot aenschouw van den gedachten pericule, en gelegent- heid, schuldig souden zijn te doen.

En laten ons ook bedunken dat het dit werk ster oir- baerlijk en vorderlijk soude zijn, waert sake dat in den hame van de Nederlandse Kerken een supplication aen de Keur-Vorsten, Vorsten en Staten van der Ausburg- se Confession gefonden en bestelt werde, daer in sy den staet der Religien haerder kerken in 't kort ver-tonen; ook mede cope van der supplication over gaven, die sy onlanx hen-luider Heere den Koning over gefon- den hebben, en daer op om intercession en voor-bid- dinge by henluider Heere den Koning baden, dat hen-

henluiden het gebruik der Religien, na inhouden des Ausburgse Confession, toegelaten mochten werden, en ingevale het daer toe niet komen en wilde, dat sy-luiden sich simpliciter en in 't gemeine opte Ausburgse Confession wilden beroepen, maer dat sy-luiden immers des twistigen Artijkels van 't heilige Nachmael fouden willen vermanen, so mochte sulx met sodanig temperament (naer ons bedunken) geschieden, dat sy voor fouden geven als of sy eeniger wijze van haren misgunneren berucht waren, dat sy van een Onchristelijke meninge in 't Articul des Nachmaels fouden zijn, daer aen henluiden onrecht geschied, want sy-luiden eiften van deselve en van geen ander meninge en waren, dan die Keur en Vorsten van de Ausburgse Confession, in de prefation gestelt tot Naumburg, Anno 1561. sich selfs verklaert hadden, van welk Articul wy u desen ingeleiden Extract toefchicken: en nademael die Keur-Vorst, Pals-Grave selve dit Articul des selven prefation mede bewilligt, en sich namaels daer op beroepen heeft, so laten wy ons bedunken dat de Nederlandse Kerken dies so vele min behoorde te weigeren.

Daerom in gevale men die gene die 'tgehoor en 'tgelove by den volke hebben, dese dingen in 't gemoed en herte brachten, en men deselve tot opmerkinge van de tegenwoordige gelegenheid en omstande der faken voerde, dat ook die ontijdige en commerlijke questie, *Quomodo*, voor dese tijd ter zijden getelt worde. So laten wy ons bedunken dat daer door (met Godes genadige schickinge) de sicken tamelijk te helpen, de loop des heiligen Euangeliums in de plaetsen in goeden wesen te onderhouden, en die beduchte periculen te verhoeden, ook mede de verfochte vorderlike voorbiddinge der Keur-Vorsten en Vorsten te verwerven, en in 't werk gebracht fouden zijn, &c.

By desen brief waren verscheiden sturken geboegt/ ook onder andere dit navolgende Extract/ 't welk de Keurvorsten des Rijx/ Anno 1561. nopende 't Nachmael/ tot Naumburg besloten en verclaert hadden/ luidende aldus:

Extract/
nopende
't besluit
van het
Articul
des
Abonds-
maels
tot Na-
umburg
Anno
1561.

OP dat men ook niet en vermoede dat wy mette voorfz verwerpinge der Transsubstantiatie, die ware tegenwoordigheid des Lichaems en Bloeds Christi in 't H. Avontmael des Heeren Christi na inhoud van den woerde in den Euangelio, &c. Neemt daer en eet, dat is mijn lijf, &c. ontkennen; en dat de Heere Christus in de ordeninge sodaniger sijns Avondmaels, waerachtig, levendig, wesentlijk en tegenwoordig zy, ook met Brood en Wijn, also van hem geordonneert was, ons Christenen sijn Lijf en Bloed te eten en te drinken geeft. En also geen Sacrament en kan geschien buiten 't gebruik van de genietinge, so 't van den Heere selfs ingestelt is. Also leren ook intgelijx die gene onrecht, die daer seggen dat de Heere Christus niet wesentlijk in de genietinge des Nachmaels en zy, maer dat dit alleen een uiterlijk teken zy, daer by der Christenen bekentenisse en doen te kennen zijn, &c.

Om hen te meerder te bewegen tot aenneminge van den tijtel der Ausburgse Confessie/ so werd ook aen hen gesonden 't geboeten van Doctoz Paulus Eberus/ Pastoor van de Wittenbergse Kerke / nopende des Heeren Avondmael/ gelevert in de stad van Cozga 1561. in handen van den Keur-Dorst Augusto / Hertog in Saxon / in houdende als volgt:

't Ge-
boeten
van
Doctoz
Paulus
Eberus/
Pastoor
van de
Witten-
bergse
Kerke /
nopende
des Hee-
ren
Avonds-
mael.

DAt men my vraegt van des Heeren Avondmael wat my daer af goet dunkt, so en salder niemant met mijnen raed in desen twistigen tijd, en dewijle der luiden herten jegens elkanderen sulx zijn verbittert, van den geschillen en tweedrachtigheden dier zijn in 't stuk van 't Avondmael, opten Preekstoel eenig vermaen behoren te maken, of voor den volke eenige disputatien voorts brengen, besonder want de selve verbitte geschillen niet hebben kunnen geslicht worden by den feer vromen Luthero en Philippo Melan-

thone, en van andere hoog-geleerde Mannen, vele te min sullense mes ons roepen neder kunnen gelegd worden, en ontwijffelijk dese geschillen, (ten zy datmen daer in versie) fullen de kerken en alle de landen van Christenrijk swaerlijken schudden en ontwe stoten, (Fol. 87.) maer laet ons luiden God den Vader onses Heeren Jesu Christi bidden, dat hy gesamentlijk met sijnen Sone en metten heiligen Geest dit, en alle andere quaed en periculen, door raed van de Godvruchtige en wijse Princen, en van andere vreedfamege personen genadelijk wil afkeren, en ons-luiden daer van verhoeden.

Daer om ik houde 't tekerste te zijn, dat wy fouden achtervolgen en gebruiken de maniere van spreken die in onse kerke zijn de gewoonlijkste en de gemeinste, versterkende eenigins der Papijstige Transsubstantie niet. Als te weten, dat men opten stoel den gemenen volke sal voorhouden en hen wel klaerlijk seggen, dat in 't Avondmael (deselve gebruikende na Christus insettinge) metten genutten Brode en Wijn (wesende sienlijke tekenen) ons word uitgedeilt en gegeven het waerachtige Lichaem Jesu Christi, welk aen de galge des Cruycen gehangen zijnde, is geweest eene voldoeninge en een versoeninge van de sonden van 't gehele menschelijke geslachte, op dat wy daer door fouden van alle sonden afgewasschen worden. En want wy die hemelsche dingen metten oogen niet sien noch metten handen niet tasten, noch metten smaek niet gevoelen en kunnen, so seggen wy dar de hemelsche dingen moeten door 't Gelove genut en verkregen worden, dewelke is een verwinninge van 't gene des niet sienlijk noch in hem selven niet waerschienlijk en is, gelijk d'Epistel totten Hebreen dat is seggende, en welk gelove na de woorden van den Lof-sank van den Leraer Prudentius, geeft den gebreke der sinnen de vervullinge (en toefchikt 't gene des der menschelijker krankheden is gebrekende) en met welken Gelove wy ons versterken dat wy in 't Avondmael hebbende genut de Elementen (sonder verdwijninge of verliesinge van hare substantien en eigenschappen van haerder nature) worden waerachtiglijken deelachtig van 't waerachtig, natuerlijk en wesentlijk Lichaem en Bloed, metten welken is vereenigt 't Woord Gods, de eenige Sone Gods, met een onscheidelijken verbonde en blijvende vereeninge, uit oorsake van welker sienlijke klaerheid en vaste verfekeringe van de deelachtigheid van dese Hemelsche spijs en drank (die ons gewisselijken in 't Avondmael gebeurt) so heeft Christus het sienlijke Brood sijns Lichaems, en den Drinkbeker (dat is de sienlijke Wijn in den Drinkbeker) sijn Bloed genoemt, op dat wy-luiden niet en fouden twijffelen (genut hebbende) de voorfz sienlijke dingen; wy en hebben door de dadige kracht van de woorden des waerachtigs en Almachtigs Jesu Christi (seggende, neemt eet dat is mijn Lichaem, drinkt daer uit allegader, dat is 't Nieuwe Testament in mijnen Bloede) gesamentlijk ontfangen het waerachtig Lichaem en Bloed ons Heeren Jesu Christi; desgelijx en om de selve verfekertheid en redene wille so noemt Paulus ook 't Brood welk wy breken en uitreiken in 't Avondmael, de gemeenschap en de deelachtigheid des Lichaems Christi, om daer mede te bewijfen dat de mede-deelachtigheid en de nuttinge van 't gebenedijd Brood, egeensins en is te gelijken mette etinge van de andere gemene spijsen, maer dat wy gesamentlijk en metter waerheid nutten en krijgen 't Lichaem ons Heeren Jesu Christi; Nochtans en willen wy niet seggen dattet soude geschieden 't zy eenige veranderinge en bekeringe of ook eenige vernielinge van de substantien van de voorschreven sienlijke dingen in 't Lichaem Christi, 't zy ook dattet soude wesen een plaetselijk besluit of een natuerlijke en gedurige by-knopinge en vereeninge des Lichaems en Bloeds Christi, metten voorschreven Elementen, welk de Papijsten en Monnicken tot versterkinge van hunne privatie en eigene Misse, en van de omdraginge en aanbiddinge des Broods, en van velerhande andere grouwelijke Afgoderijen eertijds hebben versiert, en den gemenen volke wijs ge-maekt gehad.

Tca